

Стахмич Тамара

викладач

Київський професійно-педагогічний

коледж імені А. Макаренка

ПІДГОТОВКА КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ НА ОСНОВІ ІНТЕГРАТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У статті розглянуто підготовку кваліфікованих робітників кулінарного профілю на основі організації навчального процесу з використанням інтегрованих методик та моделювання його окремих складових; наведено модель навчального процесу у професійно-технічних навчальних закладах та загальну модель інтеграції знань; виділено чинники моделювання інтеграції знань у змісті навчального матеріалу.

Ключові слова: кваліфікований робітник, інтеграція, модель, професійно-технічний навчальний заклад, навчальний матеріал.

В статье рассмотрена подготовка квалифицированных рабочих кулинарного профиля на основе организации учебного процесса с использованием интегративных методик и моделирование его отдельных составных; приводится пример учебного процесса в профессионально-технических учебных заведениях и общая модель интеграции знаний; выделены аспекты моделирования интеграции знаний в содержании учебного материала.

Ключевые слова: квалифицированный работник, интеграция, модель, профессионально-техническое учебное заведение, учебный материал.

Training of culinary sphere qualified workers on the basis of educational process organization by means of interactive methods and modeling of its constituent parts have been considered in the article. Besides there are the examples of educational process in vocational schools, general model of knowledge integration and the aspects of modeling of knowledge integration into educational material contents.

Key words: qualified worker, integration, model, vocational school, educational material.

Дослідження інтеграції в педагогіці здійснюється вже тривалий час; більше десятка визначень поняття «інтеграція». Ведуться ґрунтовні дослідження диференціації та інтеграції знань, методів та технологій навчання та ін. Ураховуючи стрімкий розвиток суспільства, відбуваються зміни на ринку праці, відповідно до цього змінюються вимоги до якості підготовки робітників. Знаходячись в межах державних стандартів, діючих навчальних планів і програм виникає питання, яким чином поліпшити якість підготовки випускників професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ)? Це питання залишається актуальним і нині.

Дослідженням проблеми педагогічної інтеграції присвячені ґрунтовні доробки науковців: М. Берулави, С. Гончаренка, Р. Гуревича, І. Козловської, В. Краєвського, М. Розова, Я. Собка, Ю. Тюнникова, А. Хуторського та ін. На підставі проведених досліджень розглянемо організацію та підготовку кваліфікованих робітників кулінарного профілю на основі інтегрованого підходу.

Мета статті полягає у розгляді можливостей якісної підготовки випускника ПТНЗ на основі інтегрованої побудови навчального процесу та моделювання його окремих складових.

Теоретико-методологічне обґрунтування і розроблення моделі інтеграції знань уможливорює високоякісну підготовку кваліфікованих робітників кулінарного профілю в конкретних умовах сучасного виробництва.

Модель фахівця надає можливість створити певний еталон як критерій для обґрунтування тих або інших дидактичних підходів, методики навчання, його змісту та визначити основні вміння і навички, необхідні в практичній діяльності фахівця цього профілю. Мета такої моделі створити наукові критерії добору змісту навчального матеріалу, прийомів і засобів, необхідних і достатніх для підготовки майбутнього фахівця кулінарного профілю.

Інтеграція професійних якостей в учневі як у об'єкті професійної підготовки може бути досягнута лише тоді, коли навчально-виховний процес у ПТНЗ організований як особлива цілісність, що здійснює системну, інтегровану дію і орієнтує учня на постійний розвиток, самовдосконалення. Вимоги сучасності та потреба суспільства в якісних освітніх послугах є основним мотивуючим компонентом у вирішенні проблеми.

Для здійснення успішної педагогічної діяльності звісно має значення розвиток закладу, але відбудеться він лише за умови високого рівня компетенції керівних і педагогічних кадрів, здатності до впровадження

інноваційних технологій навчання та управління, вміння складати програму розвитку та передбачати шляхи її реалізації.

На нашу думку, інтегрована модель навчального процесу зорієнтована на якісного випускника, мотивує педагогічний колектив до творчої активності, реалізації своїх професійних інтересів і можливостей. Ця модель показана на рис. 1.

Рис. 1. Модель навчального процесу

Головною метою освіти, як наголошено в Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) [3, с. 3], є «забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу, як найвищої

цінності нації». Це висуває принципово нові вимоги до педагога, зумовлює вирішальну ініціативно перетворюючу діяльність викладача, майстра виробничого навчання у режимі пошуку.

У процесі підготовки до уроку викладач повинен моделювати в своїй свідомості не лише «загальний сценарій», а й різні варіанти окремих моментів уроку, спрямованих на формування розумової діяльності учнів.

Моделі мають різні функції. Найбільш важливою є евристична. У дослідженні і формуванні мислення особливо суттєве значення моделей-еталонів, користуючись якими викладач може прогнозувати різні педагогічні ситуації, наприклад, такі, як модель інтеграції знань в їх взаємодії з рівнями та етапами розумової діяльності, модель методів навчання тощо.

Ці моделі допомагають викладачам під час планування цілей і задач уроку, в процесі вибору методів навчання. Викладач, готуючись до уроку, обдумує, які можливості дає навчальний матеріал для засвоєння знань і розвитку мислення, і як на уроці вони можуть бути реалізовані. Наприклад, порівнюючи протилежні думки, викладач створює проблемну ситуацію. При цьому виникає позитивний мотиваційний фон, що заставляє учнів порівнювати, доводити, відстоювати свою позицію.

На сучасному етапі використання інформаційних технологій учні вміють управляти різними технічними засобами і тому, щоб зацікавити учня професією, повідомити йому знання, – викладач повинен мати у запасі моделі уроків, що активізують розумову, пізнавальну діяльність з кожної теми.

Загальна структура моделі інтегративного навчання передбачає, насамперед, варіативний та інваріантний її компоненти, особливо у професійній освіті, де варіації залежать переважно від профілю майбутньої професії учнів. Важливим аспектом дослідження проблеми дидактичної інтеграції є розробка різнорівневої моделі інтеграції знань [2, с. 272].

Суттю цієї моделі є перехід до проблемного структурування спеціальних знань (спеціальної технології, товарознавства харчових продуктів, фізіології харчування, санітарії і гігієни організації виробництва)на засадах інтеграції, що дасть можливість значно менше виділяти навчального часу на вивчення теоретичних основ професії, а більше – на практичні заняття (рис. 2).

Рис. 2. Загальна модель інтеграції знань

У процесі розробки моделі інтеграції знань (рис. 2) з предмету «Спеціальна технологія» на основі змісту предметів «Кулінарія», «Товарознавство харчових продуктів», «Фізіологія харчування, санітарія і гігієна» проводився також аналіз як теоретичної, так і практичної підготовки учнів. При цьому передбачалося вирішення таких завдань:

- виключити дублювання змісту тем;
- виключити багатопредметність у навчальному плані;
- скоротити навчальний час на вивчення теоретичних основ професії «кухар, кондитер»;
- раціонально застосувати звільнений навчальний час для підвищення якості навчання учнів;
- збільшити об'єм навчальних годин для проведення практичного навчання;
- виділити навчальні години на розвиток професійно важливих особистісних якостей фахівця широкого профілю;
- підвищити якість і конкурентоздатність професійної освіти випускника.

Основна увага в побудові моделі інтеграції знань зосереджується не на наборі фактичного матеріалу, оскільки він орієнтовно вже визначений схемою та слугує сировиною, а не інтегруючим чинником, основна увага приділяється логічним зв'язкам між елементами інтегрованих знань і формуванню цілісної, несуперечливої дидактичної системи знань, умінь та навичок. Інтегровані знання формуються в декілька етапів, а другорядні та застарілі відомості постійно відсіюються [2, с. 274]. Вплив предметної структури наукового знання на вибір та співвідношення спеціальних предметів у інтегрованому підході до підготовки робітників кулінарного профілю є визначальним у процесі формування змісту освіти.

Реалізація інтеграційного аспекту як засобу досягнення єдності навчального матеріалу передбачає бачення учнями аналогії у віддалених явищах і процесах, перенесення набутих знань, умінь та навичок у нові ситуації (навчальні у практично-фахові).

Одним із найефективніших засобів досягнення системності знань є використання інтегративного підходу до навчання. Під час застосування системного підходу до навчання «необхідна певна реконструкція чи переструктурування змісту навчального матеріалу, тобто надання йому такої структури, яка б сприяла засвоєнню знань у цілісній системі» [4, с. 92].

З точки зору Собко Р.М., інтегративний підхід сприяє більш об'єктивному відбору змісту навчального матеріалу для різних форм інтеграції знань, що дає можливість зберігати специфіку кожної з методик.

Разом з тим, з'являються нові дидактичні можливості, які були відсутні під час ізольованого вивчення навчальних предметів [5, с. 228].

Основні положення формування системних знань учнів повинні відповідати дидактичному принципів системності та систематичності знань (Ш.І. Ганелін, П.І. Груздів, Р.С. Гуревич, М.О. Данілов, Б.П. Єсіпов, Ю.А. Самарін та ін.).

У процесі формування змісту навчальних предметів основою розгортання навчального матеріалу є опора наступних знань на попередні [81, с. 108]. Під час аналізу навчальних програм спеціальних предметів нами було частково сформовано навчальний матеріал зі спеціальної технології, що ґрунтується на знаннях з товаровознавства харчових продуктів та фізіології харчування, санітарії і гігієни; організації виробництв громадського харчування та виділено наступні чинники для моделювання інтеграції знань у змісті навчального матеріалу:

Ступінь спорідненості понять у спеціальних дисциплінах – використання механізму, що передбачає виділення понять, явищ, процесів, які вивчаються в інтегрованих навчальних предметах.

Оптимальне співвідношення між обсягами навчального матеріалу з предметів, які інтегруються – виділення обов'язкового мінімуму понять, між якими визначаються об'єктивно наявні зв'язки, і які є органічною частиною теорії спеціальних предметів, установлення кола фактів, які пояснює дана теорія і аналіз меж її застосування для правильного формування професійного мислення та знань.

Професійна значимість навчального матеріалу з предметів, що інтегруються – необхідність оцінки навчального матеріалу з точки зору його значущості для мотивації, котра стимулює інтерес вивчення того чи іншого питання, практичного застосування понять, які вивчаються.

Рівень системності вихідних понять – це якість знань, що характеризують у свідомості учня наявність структурних зв'язків, адекватних зв'язкам між тотожними поняттями, процесами.

Відповідність фактичного матеріалу тенденціям розвитку сучасної науки та виробництва – принципівий відбір понять для підвищення наукового професійного рівня знань, які вивчаються, подальша їх дидактична адаптація до розвитку виробництва.

Доступність навчального матеріалу – зменшення обсягу і ступеню

складності навчального матеріалу; розгляд об'єктів інтегрування з різних боків та різних точок зору, що наближає навчальний матеріал і способи діяльності до пізнавального життя та життєвого досвіду учнів; викликає їх інтерес та активність у набутті професійних знань.

Відповідність дидактичних умов наявній матеріально-технічній базі, перспективам її розвитку на виділеному проміжку часу засвоєння даного навчального матеріалу – узгодженість:

- навчального часу та матеріально технічної бази з кількістю годин, виділених навчальним планом для даної професії;

- з виробничими приміщеннями та їх устаткуванням для проведення лабораторно-практичних робіт;

- з кабінетами та наявністю в них навчальної, методичної, професійної літератури, демонстраційного матеріалу та новітніх технічних засобів навчання.

Інтеграція в цьому випадку постає як взаємне відображення одних наук іншими, а інтегративні процеси (рис. 3 – лінії-стрілки) можуть відбуватися як між окремими науками, так і всередині цих наук (між різними поняттями, теоріями, явищами тощо). У першому варіанті йдеться про міжнаукову інтеграцію, а в іншому – про внутрішньо предметну, але в обох випадках для здійснення інтеграційного процесу в науках, що взаємно відображаються, інтегруються, необхідний певний запас інформації. В зв'язку з цим інформацію можна уявити у вигляді процесу взаємовідображення їх різноманітності (рис. 3, фігурні лінії), оскільки інтеграція припускає, що кожна з наук як складна динамічна система має певну різноманітність, остання відрізняється від різноманітності науки і водночас тотожна їй.

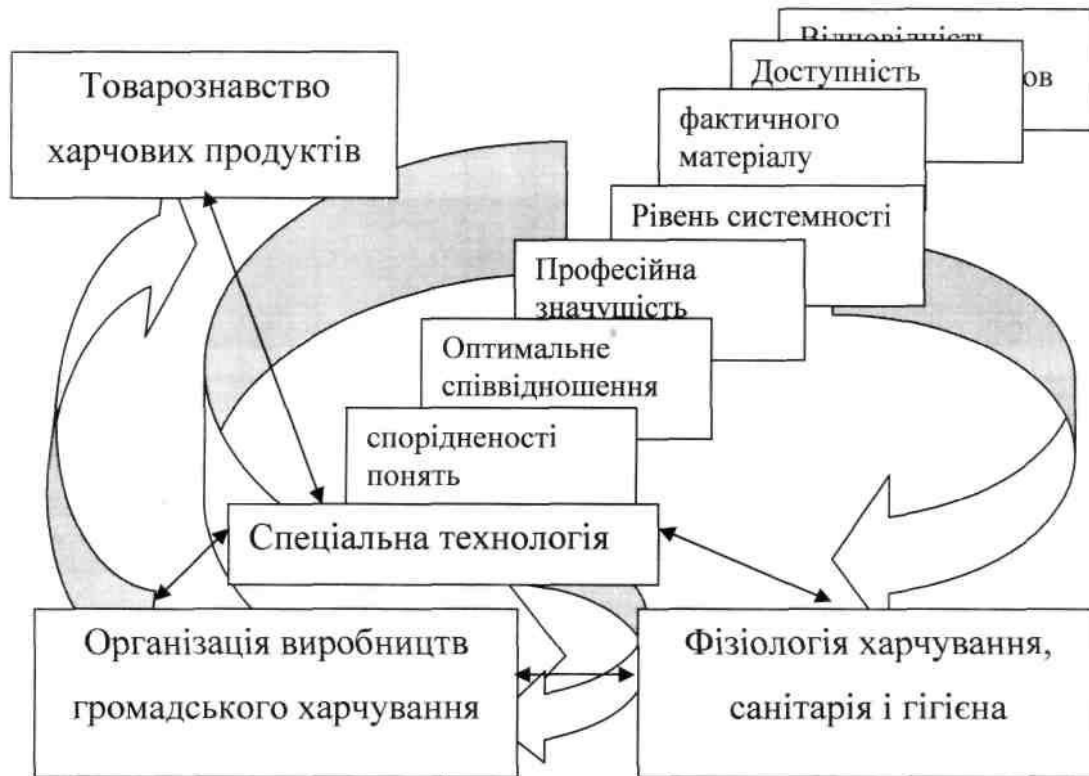

Рис. 3. Моделювання інтеграції знань у змісті навчального матеріалу

Розв'язання проблем інтеграції знань вирішується в межах більш широких проблем дидактичної інтеграції та формування системи інтегрованого навчання у професійно-технічних навчальних закладах. Таким чином, система знань учнів у межах конкретного типу навчального закладу трактується як цілісна і систематизована сукупність наукових понять – у нашому дослідженні про раціональні способи кулінарної обробки харчових продуктів, їх вплив на якість готової продукції, причому увага зосереджується на одній з основних ознак наукового знання про те, що воно є «ієрархізованою системою різноякісних елементів». Побудова навчального процесу підготовки кваліфікованих робітників кулінарного профілю на інтегративній основі сприятиме підвищенню якості професійної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барбина Е.С. Идеи интеграции, системности и целостности в теории и практике высшей школы : науч.-метод. пособие / Е.С. Барбина, В.А. Семиченко. – Киев, 1996. – 261 с.
2. Козловська І.М. Теоретичні та методичні аспекти інтеграції знань учнів

професійно-технічної школи : дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 / І.М. Козловська. – К. : 2001.

3. Ничкало Н.Г. Профтехосвіта на рубежі ХХІ століття : єдність науки і практики / Н.Г. Ничкало // Професійно-технічна освіта. – 2000. – № 1. – С. 3.
4. Маслов Н.А. Человек в индустриальной системе и общественная культура / Н.А. Маслов, С.С. Шевельова // Анализ систем на пороге ХХІ века : теория и практика : материалы междунар. науч.-практ. конф., Т. 1. – М., 1996. – С. 13–27.
5. Собко Р. Діалог «людина-компютер» у контексті інтегрованого підходу до навчання / Собко Р., Козловська І., Собко Я. // Філософські пошуки. – 1997. – [вип. 4]. – С. 227–230.